

DOS CENTENARIS DE LA LIJ CATALANA

Per Pere Martí i Bertran

L'any 2013 és un any de commemoracions literàries per a la cultura catalana: Salvador Espriu, Marià Villangómez, Bartomeu Rosselló -Pòrcel, Joan Teixidor, Joaquim Amat-Piniella... N'hi ha dues, però, que tenen una gran importància per a la LIJ i que no voldríem que passessin desapercebudes, com massa sovint s'esdevé, pel fet de ser d'autors, autores en aquest cas, que han dedicat bona part de la seva vida a la literatura infantil i juvenil. Ens referim a Aurora Díaz Plaja (Barcelona, 1913-2003) i a Joana Raspall (Barcelona, 1913).

Totes dues han esdevingut un referent de la literatura infantil i juvenil catalana, per raons diferents, com veurem, però referent al cap i a la fi. Van compartir la passió pels llibres, la lectura i la feina ben feta, d'arrel clarament noucentista, fruit d'aquella educació rigorosa i humanista que van rebre a l'Escola de Bibliotecàries, que va fundar Eugeni d'Ors (1915), va dissoldre el dictador Miguel Primo de Rivera (1924), va restablir la Generalitat republicana (1930) i que va comptar entre el professorat amb el bo i millor de la intel·lectualitat catalana del primer terç del segle XX: Carles Riba, Jordi Rubió, Pompeu Fabra... Totes dues hi van estudiar la carrera, la hi van acabar i la van exercir: l'Aurora a Palma de Mallorca i a altres llocs (Canet de Mar, Barcelona...) al llarg de la seva llarga vida; la Joana a Vilafranca del Penedès només, perquè un cop acabada la Guerra civil va encarrilar la seva vida per altres viaranys.

La vida de l'Aurora Díaz Plaja és una vida dedicada al món del llibre, de les biblioteques, de la lectura i de la LIJ: les seves obres de creació literària, tant en català com en castellà (més de 70 títols entre originals, adaptacions i traduccions) en són una bona mostra, que actualment han quedat, a parer meu, massa arraconades, ja que la majoria estan descatalogades. La millor mostra, però, ja que continua ben viva i ha deixat una petja que, esperem-ho, trigarà molt a esborrar-se, la trobem en la seva obra assagística i de promoció de la LIJ. Pel que fa a l'obra assagística hem d'assenyalar que compta amb centenars d'articles repartits en revistes d'allò més variades, tant en català com en castellà (*Serra d'Or*, *CLIJ*, *El món*, *Bibliofilia*, *La Vanguardia*, *Diario Femenino...*), amb diversos pròlegs, entre els quals no ens podem estar de destacar el que va dedicar al primer llibre de poesia infantil de la Joana Raspall (*Petits poemes per a nois i noies*, 1981) i amb una vintena de títols, alguns tan avançats a l'època com els dedicats a les guies de lectura, a les biblioteques escolars, al foment de la lectura des de l'escola o al teatre infantil, per citar només alguns camps als quals va dedicar la seva atenció. La faceta d'activista o de promotora de la LIJ és l'altre vessant en què el món de la cultura relacionada amb la LIJ encara la recorda: pel seu entusiasme, pel seu voluntarisme i sobretot per la seva professionalitat. Aurora Díaz Plaja va fer arribar la seva passió per la literatura infantil i juvenil arreu on va poder: a la UNESCO (1960), per a la qual va dirigir un curs de biblioteconomia per a bibliotecaris sud-americans; a Alemanya, on es va encarregar d'organitzar la primera exposició del Llibre Infantil i

Juvenil en Català a la Internationale Jugendbibliothek Munchen (Biblioteca Internacional Infantil i Juvenil de Munic) (1982); a congressos (l'any 1994, amb més de 80 anys, encara va participar al Congrés Internacional del Llibre Infantil de Sevilla); i fins i tot a TVE, on va conduir el programa *Con vosotros* (1960), de divulgació del llibre infantil i juvenil. No hi ha dubte que la professió i el món de la LIJ catalana la recorden i li valoren la feina feta al llarg de bona part del segle XX. Un record que té la millor expressió en el premi creat per l'AELC (Associació d'Escriptors en Llengua Catalana) l'any 2001, que porta el seu nom i que està dedicat a premiar articles sobre LIJ catalana escrits en qualsevol llengua. Des de la seva creació l'han guanyat noms tan coneguts i reconeguts com Teresa Duran, Pep Molist, Montserrat Castillo, Víctor Aldea, Jaume Aulet... Un record que aquest any es farà més present amb diversos actes, com l'exposició que li ha dedicat la facultat de Biblioteconomia de la UB ("Aurora Díaz Plaja. Llegir per fer llegir", maig-juny 2013) i el congrés que està previst que a la tardor es faci al Campus Mundet, organitzat per diverses facultats de la UB, comissionat per Margarida Prats i compartit amb la Joana Raspall.

La vida de la Joana Raspall, com hem apuntat, va prendre altres camins; uns camins d'exili interior i de resistència contra l'intent de genocidi cultural del franquisme. Es va casar, va tenir tres filles i un fill i va col·laborar a la consulta del seu marit, el doctor Cauhé. Però aviat va sentir la necessitat de sortir de les parets de la llar i de tornar, en la mesura del possible, a l'activitat pública. Primer des de la clandestinitat, i així que va poder públicament, es va dedicar a fer classes de català, a col·laborar en revistes locals (sobretot de Sant Feliu de Llobregat, on es va traslladar de petita i on ha viscut pràcticament tota la vida), en associacions veïnals i culturals, com per exemple el Primer Congrés de Cultura Catalana (1964), i a escriure allò que la cultura catalana necessitava, sobretot per a infants i joves, ja que la cadena amb els clàssics havia quedat pràcticament trencada, a causa de prohibicions com l'ús del català a l'escola, la publicació de llibres i revistes en català... La Joana Raspall en pren consciència i comença a escriure obres de teatre per a infants i joves, una de les quals, *El pou*, guanya el Premi Cavall Fort l'any 1969. Més endavant publica uns altres títols, com *L'invent* (1978), a la primera col·lecció de teatre infantil en català de la postguerra, editada per Edebé. També troba a faltar diccionaris (de sinònims, de parònims, de frases fetes...) i s'hi aboca de ple i en fa tres que encara avui dia es reediten. Aviat s'adona de la manca de poesia infantil assequible als infants i als joves i no dubte a posar-se a escriure'n, amb més de seixanta anys!, i a publicar-ne: *Petits poemes per a nois i noies* (1981), que ja hem esmentat, *Bon dia, poesia!* (1996), *Degotall de poemes* (1997), *Versos amics* (1998)... i una dotzena més de títols, bona part dels quals encara avui dia podem trobar a les llibreries, ja que tenen una vigència total, tant pels temes que hi tracta, com per la frescor de la llengua i del ritme, com, sobretot, pel rigor amb què els ha escrit.

No hi ha dubte que aquesta faceta, la de poeta, tot i que ha destacat en molts altres camps (novel·la i narrativa breu, tant per a adults com per a infants i joves, col·laboradora en revistes diverses...), és la més valorada en aquest moment, com ho demostren tant les reedicions constants de la seva obra poètica, com les activitats que

arran del centenari del seu naixement s'han programat arreu de Catalunya: biblioteques, llibreries i sobretot escoles s'han abocat a difondre l'obra poètica de la Joana Raspall amb lectures públiques, cantates basades en els seus poemes, treballs de plàstica, concursos literaris... Només un botó de mostra: el dia 21 de març, dia internacional de la poesia, es va publicar a la xarxa i es va llegir a molts indrets un haiku seu que es va traduir a una quinzena d'idiomes. És aquest: "Si no escolto,/ la mar no tindrà boca/ ni res a dir-me." Una commemoració que està tenint un gran ressò, sobretot a partir de la inauguració oficial de l'Any Joana Raspall a Sant Feliu de Llobregat, el 21 de febrer proppassat, i que anuncia actes tan significatius com l'homenatge al Palau de la Generalitat, les jornades Joana Raspall per a Primària i Secundària, organitzades per la Conselleria d'Educació de la Generalitat de Catalunya o el congrés de la UB, compartit amb l'Aurora Díaz Plaja, com ja hem esmentat.

Dues dones lluitadores, emprenedores, creadores, enamorades de la cultura i de la LIJ que hem d'ajudar a mantenir en el record de les noves generacions, perquè han estat i són dos puntals importantíssim de la LIJ catalana moderna.

10 títols per recordar de cadascuna:

Joana Raspall:

Poesia d'adults

Jardí vivent. Vilanova i la Geltrú: El Cep i la Nansa, 2010.

Poesia infantil i juvenil

Bon dia, poesia!. Barcelona: Baula, 1996.

Degotall de poemes. Barcelona: La Galera, 1997.

Com el plomissol. Poemes i faules. Barcelona: La Galera, 1998.

Versos amics. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1998.

Escaleta al vent. Barcelona: La Galera, 2002.

A compàs dels versos. Barcelona: La Galera, 2003.

El meu món de poesia. Vilanova i la Geltrú: El Cep i la Nansa, 2011.

Novel·la

Diamants i culs de got. Saldes: Abadia Editors, 2007.

Diccionaris:

Diccionari de frases fetes (juntament amb Joan Martí). Barcelona: Edicions 62, 2009.

Aurora Díaz Plaja:

Assaig i crítica literària:

Tu biblioteca. Madrid, Santillana, 1967.

La biblioteca a l'escola. Barcelona: Nova Terra, 1970.

Guia de lectura: una eina de treball per als mestres entorn dels llibres. Barcelona: CEAC, 1982.

Como se organiza una biblioteca escolar. Madrid: Espasa Calpe, 1984.

Infantil i Juvenil

Petita història de García Lorca. Barcelona, Editorial Mediterrània, 1994. Il·lustracions de Pilarín Bayés. ***Pequeña historia de García Lorca.*** Barcelona, Editorial Mediterrània, 1993. Il·lustracions de Pilarín Bayés.

¿Quién le pone el cascabel al gato? Madrid: Bruño, 1998.

La nena de l'ocell de paper. Vilafranca del Penedès: Vilatana, 2002.

Traduccions de LIJ:

ESTRADÉ RODOREDA, Sebastià: *Un más allá sin fronteras.* Barcelona: Juventud, 1968.

OBIOLS, Miquel: *¡Ay, Filomena, Filomena! y otros cuentos!* Barcelona: Juventud, 1982. (N'hi ha una edició de l'editorial Kalandraka, 2012, traduïda pel mateix Miquel Obiols, a partir del text de l'aurora Díaz Plaja)

CANO, Carles: *El último de los Dragones.* Madrid: Anaya, 1990.

Publicat en castellà, traduït per M. Jesús Casado, a la revista *CLIJ (Cuadernos de Literatura Infantil y Juvenil)*, núm. 256 (novembre-desembre 2013), p. 32-35.